

Uttalande om vissa frågor rörande tvångsmedelsdiarium m.m.

BAKGRUND

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden har i två pågående tillsynsprojekt¹ granskat ärenden rörande hemliga tvångsmedel vid Åklagarkammaren i Uppsala. Nämndens kansli har den 20-21 september 2011 besökt kammaren. Ärendena som granskats har handlagts från år 2008 och framåt. Granskningen har omfattat kammarens hemliga tvångsmedelsdiarium, bevakningsärenden och därtill hörande akter och endast avsett ärenden där dokumentationen har skett i pappersform. De ärenden som handlagts i det digitala ärendehanteringssystemet Argos har inte granskats. Vid tillsynen har nämnden fått del av kammarens interna tjänsteföreskrifter avseende hanteringen av hemliga tvångsmedel.

Nämnden har beslutat att redovisa sina iakttagelser i ett uttalande till kammaren. Uttalandet avser iakttagelser beträffande kammarens handläggningsrutiner rörande hemliga tvångsmedel.

IAKTTAGELSER OCH BEDÖMNINGAR

Enligt nämndens uppfattning har kammaren en mycket god ordning i både tvångsmedelsdiarium och akter. De interna tjänsteföreskrifterna har utformats så att de bör kunna ge ett bra stöd vid handläggningen av ärenden där hemliga tvångsmedel används.

Vid granskningen av diariet och akterna har nämnden emellertid uppmärksammat att dokumentationsrutinerna ibland är bristfälliga. Nämnden har noterat att åklagarna vanligtvis hänvisar till polisens bedömning i besluten att skjuta upp eller underlåta att underrätta den enskilde om att han eller hon varit utsatt för hemliga tvångsmedel. Något annat skäl, utöver tillämpligt lagrum i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), anges sällan. I den mån andra skäl anges används standardiserade formuleringar. Dokumentationen kan därmed ge intryck av att besluten inte föregås av någon faktisk prövning. Vid samtal med

¹ Lagenlighetskontroll av hemlig tvångsmedelsanvändning i ärenden där underrättelser har underlåtit (dnr 888-2010) samt Tillämpningen av reglerna om underrättelseskyldighet efter användning av hemliga tvångsmedel (dnr 27-2011).

åklagarna har emellertid framkommit att så inte är fallet. Enligt nämndens uppfattning bör de skäl som åklagaren lägger till grund för sitt beslut framgå av handlingarna på ett tydligare sätt än vad som är fallet i de ärenden som granskats.

Nämnden har även uppmärksammat att de granskade ärendena inte i något fall innehåller dokumenterade beslut om att upptagningar och uppteckningar från användning av hemliga tvångsmedel ska förstöras. Vid tillsynsbesöket upplystes om att åklagarna vanligtvis fattar beslut om förstöring vid muntlig kontakt med polisen och att dessa beslut inte dokumenteras på kammaren. Även om det inte finns någon dokumentationsskyldighet i lag eller förordning anser nämnden att beslut om förstöring ska dokumenteras. Åklagarmyndigheten föreskriver också att de uppgifter som krävs för att kunna följa handläggningen av ett ärende ska registreras.² Frågan om huruvida upptagningar och uppteckningar från hemlig teleavlyssning och teleövervakning faktiskt har förstörts ingår i de lagenlighetskontroller som nämnden genomför på begäran av enskilda. En tydlig dokumentation innebär att sådana ärenden lättare kan följas upp.³ Dokumentationen har dessutom betydelse av andra skäl, bl.a. för att det på ett enkelt sätt ska gå att överblicka att sådana åtgärder som enligt lag ska vidtas verkligen har utförts.

Om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning har avsett en teleadress som innehas av annan än den misstänkte ska, med vissa angivna undantag, även innehavaren av teleadressen underrättas (se 27 kap. 31-33 §§ rättegångsbalken). Underrättelse behöver t.ex. inte lämnas till innehavaren om han eller hon i egenskap av målsägande bistått de brottsbekämpande myndigheterna och därmed haft kännedom om att den egna teleadressen varit föremål för avlyssning eller övervakning.⁴ Nämnden har uppmärksammat några ärenden där det inte framgår om enskilda, som inte varit misstänkta för brott men vars teleadresser varit föremål för hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning, underrättats eller på annat sätt fått kännedom om tvångsmedelsåtgärden. Av ärendedokumentationen bör framgå om underrättelseskyldigheten prövats även beträffande sådana personer. Det bör således också framgå om underrättelse inte behöver lämnas därför att den enskilde fått del eller tillgång till uppgifterna på annat sätt eller att underrättelse bedömts vara uppenbart utan betydelse.

² ÅFS 2005:19 och RÅR 2007:1

³ Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens rapport 2010-06-08 med iakttagelser och synpunkter från granskning av åklagarväsendets hantering av hemliga tvångsmedel.

⁴ Prop. 2006/07:133 s. 40.

Åklagarkammaren i Uppsala har beretts tillfälle att yttra sig över uttalandet. Av kammarens yttrande, som kom in till nämnden den 3 november 2011, framgår att kammaren inte har något att invända mot uttalandet samt att berörda åklagare informerats om de brister som nämnden uppmärksammat. Bristen på dokumentation av förstörelsebeslut kommer även att åtgärdas genom införandet av det digitala ärendehanteringssystemet ARGOS. Uttalandet ska behandlas vid kammarens praxismöte.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden beslutar att delge Åklagarkammaren i Uppsala och Åklagarmyndigheten uttalandet.